

Posudek na rigorosní práci Jana Regnera

Wittgensteinovy pojmy *Sprachspiel a Lebensform a jejich relevance pro současnou teologii*.

L. Wittgenstein patří mezi nejvýznačnější myslitele 20. stol. Jeho práce budí dlouho trvající zájem nejenom mezi filozofy, ale čerpají z ní i představitelé oborů jiných. K nim patří (kromě logiků, lingvistů atd.) i teologové. Ti se přitom neinspirují pouze myšlenky, které nějak souvisejí s jejich vlastním oborem, ale zajímají se i o Wittgensteinův život, osobní postoje a duchovní zájmy.

V našem teologickém prostředí dosud bohužel nevěnoval myšlenkám tohoto autora nikdo systematickou pozornost. Zájem vzbuzovali většinou představitelé tzv. *kontinentální filosofie*, přičemž myšlení *analytické filosofie* bylo, snad pro jeho přílišnou spjatost s exaktní vědou, v našich teologických kruzích v podstatě ignorováno. Za hlavní zásluhu práce Jana Regnera proto považuji to, že poukázal na fakt, že obrat k jazyku, tj. v podstatě opuštění subjektivisticky založeného způsobu filosofování, musí ve své práci brát vážně i teolog. Osobně se domnívám, že právě tento obrat umožní i určitou rehabilitaci staršího objektivisticky založeného křesťanského myšlení.

Jan Regner rozdělil svoje úvahy na uvedené téma do třech myšlenkových okruhů. Nad první částí pociťuji mírné rozpaky, nelze totiž v jedné větě vystihnout, čím se vlastně zabývá. Jedná se o jakýsi vějíř myšlenek, které souvisí s Wittgensteinovým životem, s jeho názory na náboženství a také s jeho filosofickými koncepcemi. Neorganické je především řadit do této části pokus o shrnutí myšlenek *Traktátu*. Mám dojem, že se do tohoto výkladu měl Regner pustit až v druhé (filosoficko – systematické) části. Vždyť hlavní myšlenkovou koncepcí *Traktátu* je nepochybně tzv. *obrázková teorie*, kterou pozdní Wittgenstein nahrazuje *řečovou hrou*. Do této části bych naopak zařadil úvahu o osobním vztahu mezi Wittgensteinem a Russellem. Aby si autor význam tohoto vztahu pro svou práci uvědomil, musel by však nejprve vědět, že Russell nebyl americký filosof.

Ve druhé části Regner předkládá především filosofickou analýzu klíčových pojmů *řečová hra a životní forma*. Na tento výklad dále navazují úvahy, které se týkají problematiky pravidla řečových her a existence soukromého jazyka. Pozitivem této části je, že si čtenář může učinit poměrně věrný obrázek o základních tématech Wittgensteinovy filosofie. Problémem naopak je, že autor v podstatě zanedbává hlubší zdůvodnění svých interpretačních stanovisek. Mám zde především na mysli jeho tvrzení, že mnohost řečových her nevede k relativismu. Nerozumím tedy tomu (str. 54), proč je chybou vykládat Wittgensteinovy poznámky k mnohosti v relativistickém klíči. Není mi rovněž jasné, jak bychom případné relativistické čtení mohli překonat odmítnutím conciliatorysoukromého jazyka. Z hlediska autora je pak objasnění těchto problémů zásadní: vyústili-li mnohost řečových her v relativismus, bude jen velmi obtížné nalézt (alespoň v katolickém prostředí) s Wittgensteinem společnou řeč.

V závěrečné třetí části autor referuje o tom, jak pronikly Wittgensteinovy základní pojmy do teologických diskusí. Mám dojem, že by při této příležitosti měl rozlišit, kde přesně se můžeme s jeho pojmy setkat (samotná teologie, religionistika, filosofie náboženství). Dále bych považoval za užitečné, aby se autor hlouběji zamyslel nad vztahem mezi vírou a rozumem. Zdá se mi, že autor společně s Wittgensteinem rozum z náboženství, ale i z teologie příliš vytěsňují. Avšak právě takovéto vytěsňování musí zákonitě sklouznout do těžko přijatelného relativismu. Zvláště dobře je to patrné, když se víra ztotožní (v Kantově duchu) s *regulativními ideami, které vyjadřují lidské myšlení, které jsou ve shodě se způsobem lidského života*. (s. 73) Z hlediska odmítání relativismu je rovněž problematické uznat, že náboženské pravdy nelze dokázat, ale pouze ukázat jako svědectví určitého způsobu života. Vyplývá z toho snad, že moderní teolog by se neměl pokusit např. o čistě racionální důkazy boží existence. Jistě takovéto důkazy sehrávají apologetickou roli a v současnosti se prý od apologetiky ustupuje. Zde je však třeba zdůraznit, že samotná argumentace proti scientismu (o níž autor podrobně a výstižně referuje) je nepochybně i apologetikou náboženského přístupu ke světu.

Po formální stránce je práce zpracována zdařile. Autor pracuje v dostatečné míře s naší i

zahraniční literaturou a svoje myšlenky formuluje hladce a bez větších nedostatků. Doporučil bych snad jedině, aby se pokusil odstranit neobratné nahrazování vlastních jmen (především Wittgenstein) mechanicky tvořenými spojeními (rakouský filosof).

I přes uvedené výhrady považuji práci nejenom za zdařilou, ale pro naše prostředí inspirující. Doporučuji ji tedy k obhajobě.

Mgr. Ing. Prokop Sousedík Ph.D.